

Александър АРНАУДОВ (Пазарджик)

СЪКРАТЕНИ ЛИЧНИ ИМЕНА ОТ ПАЗАРДЖИК

В България широко е разпространена практиката в разговорния език в семейна среда и в най-близкия кръг роднини, близки, приятели и колеги да се употребяват съкратени лични имена. А някои от тях след продължителна употреба са се утвърдили и като кръстни имена, напр. Анчо, Гина, Коце, Лили, Пено, Сия и т. н.

Следващите редове са мой скромнен опит въз основа на дългогодишни лични наблюдения и писмени извори да изтъкна най-характерното и особеното при съкратените български лични имена, употребявани в Пазарджик. Погледът ми е насочен повече към миналото и по-малко към имената, употребявани и създавани през последните десетилетия поради ограничените размери на статията ми.

Как се моделира съкратеното име? Дали да търсим началото му в изпадането на отделен звук при някои имена и думи, както е при Ристо от Христо, Ристина от Христина, Ристоско от Христоско, Аралан от Харалан, Миал от Михал (от Михайл). Тук нямаме достатъчно основание да говорим за съкращаване на имена, защото това изпадане на отделен звук е несъзнателно и се дължи на намаляване силата на артикулацията. Истинското съкращаване на името започва, когато съзнателно или несъзнателно се изпускат един или няколко звука от името, които представляват една или няколко срички, а някои звукове или срички се заменят с други.

Принципите, по които се създават съкратени имена по български

гарската езикова територия, свързани с фонетичните и морфологични промени на имената, са познати и в Пазарджик¹. Името, макар и по-рядко, може да се съкрати, като се запазва само началото му, например: **Ели** < **Елисавета**, **Деси** < **Десимир**, **Любо** < **Любомир**... От името може да изпадне само една съгласна, както е при **Жико** < **Живко**. От първата и последната сричка на името са образувани имена като **Фотка** < **Фотинка**, **Нина** < **Николина**, **Жеко** < **Желязко**... Най-много имена се образуват от началото на името и някаква наставка, напр.: **Коче** < **Константин** (**Костадин**), **Пешо** < **Петър**, **Михо** < **Михал** (**Михайл**), **Зорка** < **Зорница**.

Някои имена пък са образувани само от края на името, напр.: **Дора** < **Тодора**, **Наска** < **Атанаска**, **Дина** < **Костадина**, **Сия** < **Анастасия**.

Много съкратени имена са образувани и от крайната част на името, към която е прибавена наставка, напр.: **Ванко** < **Иван**, **Ветка** < **Елисавета**, **Фимо** < **Серафим**, **Линка** < **Илина**, **Фанка**, **Фани** < **Теофана**. Горните примери съвсем не изчерпват всички възможни случаи и комбинации за съкращаване на лични имена в Пазарджик, но те са основните модели.

В много случаи съкратените имена се схващат и като умалителни, особено имената с наставка.

От някои имена се образуват по две и повече съкратени имена: от **Константин** (**Костадин**) > **Коче**, **Коста**, **Коко**, **Кочо**; от **Цветан** > **Цеко**, **Цецо**, **Цецко**, **Ценчо**, **Цанко**; от **Петър** > **Петьо**, **Пено**, **Пепи**; от **Александър** > **Сандо**, **Сашо**; от **Мария** > **Мара**, **Маре(то)**, **Миче**, **Мими**; от **Христо** > **Хито**, **Йто**, **Йнко**, **Йчо**, **Йчко**... Естествено е при тези случаи в семейната, училищната, приятелска среда да се възползват от този по-богат избор на имена. Затова понякога едно лице е назовавано с няколко съкратени имена в различна среда и обстановка, а също и в различни селища, в зависимост от предпочитания модел съкратено име. Изборът или предпочитанието на едно или друго съкратено име зависи и от утвърдените и обикнати съкратени имена в определена езикова среда и в определено селище. Така **Александър** в дома си от родители и близки може да се нарича **Сандо**, а в училище – **Сашо**; **Петър** въщи може да е **Пепи**, а в училище – **Петьо**... Но изборът е индивидуален и в семейна среда и извън нея едно лице може да бъде на-

зовавано с две или с три съкратени имена.

Има и случаи, когато съкратеното име напълно е изместило кръстното име на някое лице в разговорната реч. И едва след смъртта на това лице съкварталците и дори познатите му от некролога му узнават истинското му кръстно име. Така и аз през 1990 г. от некролог с голяма изненада узнах, че лелята на мой съученик, която той наричаше „леля Мѝнка“, а и всички я знаехме с това име, всъщност е имала кръстно име **Марѝя**. Но нейната дъщеря не можа да ми обясни защо е наричана Мѝнка, а не **Марѝя**. Аз си спомних и за друга моя позната в Пазарджик с кръстно име **Марѝя**, чийто съпруг я наричаше **М̀аре**, **М̀арче**, а други роднини и приятели в службата ѝ я наричаха **Мѝна**. Тя ми обясни, че съкратеното име **Мѝна** за **Марѝя** в нейното родно село Лесичево е пренесено от Панагюрище. За известен период в миналото до 1925 г. с. Лесичево било към Панагюрска околия и жителите му поддържали оживени връзки с Панагюрище. В панагюрската гимназия учили и девойките от селото и там възприели съкратеното име **Мѝна** за **Марѝя** и го наложили в с. Лесичево.

Мѝна като съкратено име на **Марѝя** се употребява и в други селища на Панагюрско, напр. в с. Попинци, а в с. Бѝга на **Марѝя** казват **Мѝнка**. **Мѝна** и **Мѝнка** се употребяват често и като кръстни имена в Панагюрище.

Когато запитах една моя информаторка защо се съкращават имената, конкретният повод беше **Марѝя – Мѝнка (Мѝна)** – тя ми отговори „Ми по-напреко, иначе по-дълго името“. Наистина това е логично обяснение. В нашия език има тенденция да се съкращават думи чрез отпадане на звукове и срички в тях, особено в някои диалекти. А при имената с три и повече срички е налице траен стремеж те да се съкращават в разговорната реч, особено в семейна и приятелска среда, в училище. Но има случаи, когато двусрични имена като **Пѣтър**, **Пѣтка**, **̀А̀нгел** се променят съответно на **Пѣпи**, **Пѣтъ** и на **̀А̀но**, **̀А̀нго**, **̀А̀нчо** и на **Пѣтя**. В случая броят на сричките се запазва, но са отпаднали някои звукове и имената се изговарят много по-лесно. Мисля, че може да се приеме, че и в тези случаи е налице съкращаване на имена, макар и не в обичайната форма съкратеното име да бъде с по-малко срички, най-често две.

Питах моя близка от Пазарджик познава ли някоя **Мария**, на която да са казвали **Мина**. Тя сподели, че нейна роднина, когато била малка, сама се наричала **Мина**, защото не можела да изговори името си **Мария**². По-лесното изговаряне на имената от децата или невъзможността им да ги изговарят точно е също важен мотив за съкращаване на имената. Наистина всеки от нас, като се замисли, може да си спомни много случаи, когато на малки деца са съкращавани, а и сега се съкращават кръстните имена, за да могат самите деца да ги запомнят и изговарят по-лесно. Така **Пётър** става **Петьо** или **Пёпи**, **Константин** става **Кòко**, **Мария** става **Мими** и т. н. Тези имена са част от негOLEмия детски речник. От друга страна и имената на членовете на семейството се съкращават, особено на бабата и дядото, и се повтарят пред малките деца, за да ги запомнят и изговарят по-лесно.

Но дали само стремежът да се улесни изговарянето на името по-лесно е причина за неговото съкращаване? През пролетта на 1991 г. прочетох в Пазарджик некролог за **Христо (Цено) Щерев Денгубов**. Заинтригува ме странният факт, че покойникът е имал кръстно име **Христо**, а от близките си е бил наричан **Цено**. Племенничка на покойника се оказа моя колежка. От своя баща, брат на покойния **Христо (Цено)**, тя бе получила следното обяснение: „*Когато Христо бил бебе, майка му като го къпела, казвала „Ох, на мама Ценко/Цено“.* И така му останало и като голям името **Цено (Ценко)**.

В този и други подобни случаи някакви дълбоко интимни чувства у майката, скрити за външния свят, са я подбудили да нарича детето си с име, което е съвсем различно от кръстното му име и съкратените имена, които се използват за това име.

В Пазарджишко са известни случаи на м н и м и с ъ к р а т е н и и м е н а. Например на един **Димитър** са казвали **Мирко** и **Мирчо**. Жителка на Пазарджик **М. С. Караминова**, чийто баща **Стоица Караминов** е роден в с. Мало Конаре, разказва следното: „На баща ми бащата са е казвал **Димитър**. И на дядо ми на майката умирали много децата. И казали ѝ да промени името на дядо ми, та другите ѝ деца да остават живи. И променят името му на **Мирко**. И оттам на нас на прякор ни викат **Миркови**. И на дядо никои не му викаше **Димитър**, а **Мирко**, **Мирчо**, дядо **Мирка**. А той са е

писал Димитър“.

В случая се натъкваме на вярване, че смяната на името може да предпази носителя му и семейството му от зли сили, магии и т. н. Може би и подобни случаи са помогнали за някои лични имена да се използват съкратени имена, които твърде много се различават от тях по морфологичен и звуков строеж. И тяхното образуване е неясно и загадъчно за този, който знае кръстното име на носителите им.

Има и случаи, когато родителите употребяват едно съкратено име на своето дете, а баба му, въпреки че носи нейното име, го нарича с друго съкратено име. Ето конкретен случай. Внучката има кръстно име **Димитрия**. Родителите ѝ я наричат **Диди**, а баба ѝ я нарича **Катя**, защото много приличала на нейна дъщеря **Катерина**, вече покойница.

Смяната на кръстното име във всекидневната разговорна реч е позната и в други селища на Пазарджишко. Например в с. Голямо Бельово вместо да бъде назовавано с кръстното му име, малко момиче се наричало с името **Дуда**. В селото са известни няколко такива случая. Явно и тук подбудите са били да се предпази детето от невидимите зловредни сили, да се заблудят тези сили.

В горните случаи са налице извънезикови подбуди и причини за замяна на кръстното име с друго име, което може да бъде съкратено или да изглежда такова и да се възприема като съкратено име.

Понякога майката и семейният кръг в младенческа и ранна детска възраст назовават детето в зависимост от пола му „**бебо**“ или „**бѐба**“ и нерядко в семесен кръг или в квартала това обръщение се употребява като второ съкратено име и когато някогашното малко дете стане възрастен човек и на свой ред има семейство и деца. Известни са ми няколко такива случая в Пазарджик. При единия от тях майката разказа: „Когато роднинските по-големи деца идваха при моя **Димитър**, майките им казвали: „Хайде да идем да видим бебето“. И така от честото „да идем при бебето“, „какво прави бебето“ и т. н., на детето останало като име **Бѐбо**. И сега, когато в квартала става дума за този **Димитър**, някои го наричат **Митко**, а други – **Бѐбо**.

Некръстното име **Бѐбо** е засвидетелствано и писмено. На ко-

рицата на списание „Нива“, год. II, бр. 27 от I.V. 1930 г. има репродукция на следната картина на **Руска Маринова**: седнало момченце с къси панталонки. Под картината има надпис: **Бебо**.

Дали съкращаването на имената е именотворчески акт, който протича еднократно и спонтанно или има някаква етапност при създаването на съкратеното име. В някои случаи, особено когато съкращенията са с началото на името, напр. **Любо**, или с края, напр. **Вѐта, Лѝна, Сѝя**, съкратените имена са като отсечени с един замах, но са ясни или лесни за разбиране. Несъмнено тези имена са възникнали спонтанно. Макар и по-рядко, при някои имена е налице етапност при съкращаването. Например от **Христо** явно най-напред се е появило съкратеното име **Хито**, а след него **Йто, Йцо, Йчо, Ичко**. А от **Георги** най-напред е образувано съкратеното **Геѝшо**, а от него – **Гѝшо** и **Гѝшо**.

В града има случаи, когато съкратените имена по звуков състав са твърде далече от кръстните имена на лицата, които ги носят. Например: **Чѐко** от **Славѐйко**, **Дѝмо** от **Стоймен** и т. н. През 1977 г. се запознах в Пазарджик с лице, което наричаха **Дѝмо**. Помислих, че кръстното му име е **Костадин** или **Димитър**. Голяма бе изненадата ми, когато узнах, че кръстното му име е **Стоймен**. На моя въпрос как от **Стоймен** е станал **Дѝмо**, той ми обясни, че майка му съкратено и галено му казвала **Тѝмо**, а после другите започнали да го наричат **Дѝмо**.

В редки случаи в града вместо обичайните български съкратени имена се ползват чужди имена. Например **Ж̀ана** се употребява като съкратено име за **Стойнка** и **Ив̀анка**, а **С̀оня** се употребява като съкратено име за **Стойнка**.

СЪКРАТЕНИ ЛИЧНИ ИМЕНА ОТ ПАЗАРДЖИК ОТ XVIII И XIX ВЕК

Маню – в приписка от 1712 г.²

Имена в дневника на Иерусалимския патриарх Хрисант Наторас при посещението му в Пазарджик през 1720 г.:

Ацо, възм. от **Атанас**, **Владо**, **Гела**, **Димо**, **Дойчо**, **Доско**, възм. от **Теодоси**, **Дочо**, **Киро**, **Коста**, **Лоца**, **Марга**, **Митра**, **Неда**, **Недьо**, **Паско**, възм. от **Паскал** и **Спас**, **Пейко**, **Пейо**, **Пуцо**, **Фильо** от **Фи-**

лип или Карамфил, Трендафил, Цана, Цаньо³.

Имена от надписи по предмети в отдел „Етнография“ на Исторически музей – Пазарджик:

Делчо – 1786 г., Митар – 1800, Димо – 1804, Начу – 1821, Анно – 1835.

Имена от кондики на занаятчийски сдружения (еснафи, руетети):

Аньо (Георги Аньов) – 1847, Анно – 1864, Боне – 1821, Ване(то) – 1873, 1875, Гаце – 1857, възм. от Гаврил, Гено – 1877, Генчо – 1835, Гого – 1869, Гочо – 1872, Гича (Таско Гичин) – 1854, Гена – 1835, Дако – 1850, Делчо – 1857, Димо – 1837, Динко – 1827, Динчо – 1864, 1866, Доно – 1813, Дончо – 1838, Дочо – 1844, Желю – 1837, Захо – 1876, Зото – 1861, Зоте – 1862, Илчо – 1852, Ито – 1858, Йосо – 1814 (Йото Йосов), Йото – 1814, Катко – 1813, възм. от ж. и. Ката или Катка, Кате – 1866, Киро – 1813, Колю – 1873, 1874, Кото – 1827, 1858, Коце – 1870, Кочо – 1886, Кошо – 1843, Кузо – 1844, Кънчо – 1857, Лазо – 1850, Лазко – 1835, Луле – 1850, Ласка – 1866, Мано – 1851, Манчо – 1866, Маргита – 1837, Машо – 1852, възм. от Матей или Марко, Мико – 1886, Мильо – 1828, Мито – 1858, Митра – 1835, Митре – 1858, Митьър – 1853, Михал – 1891, Михо – 1858, Мичо – 1859, 1869, Найдо – 1852, Насо – 1873, Начо – 1835, Нешо – 1861, Неда – 1859, Ноно – 1856, Пано – 1859, Пане – 1867, 1874, Панко – 1859, Панчо – 1838, Пена – 1837, Пено – 1837, 1874, Пенето – 1873, Пешо – 1844, Рашо – 1861, Рико – 1835, възм. от Христо и Хриско, Риса – 1879 от Хриса, Рихчо – 1813 от Хриско, Ристьо – 1862, (Атанас Ристъев – 1871), Ристоско – 1858, 1863, Събо – 1852, Спирос – 1868, Стамо – 1837, Тако – 1872 от Матаки, Тано – 1835, Танчо – 1873, Тачо – 1857, Тасо – 1854, 1876, Тето – 1814, Тинко – 1823, Тона – 1835, Тонко – 1848, Тоте, Тото – 1837, 1872 от Стоян, Стойно, Точо, възм. от Тодор, Филчо – 1835, Цанко – 1855, Цено – 1862, Цико (Драгия Циков) – 1858, Цоко – 1858, Чеко (Стефо Чеков) – 1873.

Съкратени лични имена от Пазарджик, засвидетелствани писмено от края на XIX век до 60-те години на XX век.

Анчо от Ангел, Арангел от Арахангел, Ася от Асенка и Асен.

Бонка от Бона, Бончо от Бдно, а то от Боян или Боддан, Бйнка от Ламбрйна и Гълъбина, Бечо (фам. име Бечеви) от Обретен.

Вàне, Вàнко, Вàнчо от Ивàн, Вàнка, Вàня от Ивàнка, Вàска, Вàся от Васылка, Вàско от Васыл, Вèла от Велыка, Велычка, Вèна от Невèна, Влàде, Влàдо, Влàдко от Владимыр, Вèса, Вèска от Вèсела, Веселына, Вèта, Вèтка от Елисаветà.

Гàто, Гàтьо от Игнàт, Гèно от Геòрги и Евгèний, Гèнчо от Гèно, Гèла от Ангелына и Надèжда, Дèлка, Гèшо, Гòшо, Гòшко от Геòрги, Гына, Гынка, Гынче от Ангелына и Евгèния, Гыца от Аргырыца и Ангелына, Гыча от Евгèния и Ангелына, Гюрга от Гюргèна.

Дàко от Здрàвко, Дыка от Костадына и Господына, Дòра от Тодòра, Дòка от Евдòкия и Тодòра, Дòчо от Тòдор и Дòбри, Дàна, Дàнка, Дàнче от Йордàнка, Дèла от Недèля, Недèлка, Дèло, Дèлко, Дèлчо от Недèлко, Недèлчо, Дèна, Дèнка от Гроздèна и Надèжда, Дыда, Дйтка от Димитрыя, Дына, Дынка, Дыка от Костадына и Господына, Дынко от Костадын и Димытьр, Дымо от Димытьр и Костадын, Дòко от Трендàфил, Дòчка от Тодòра, Тодòрка, Дòцка, възм. от разг. Дòцо от Спàс, Дòйчо от Дойчын, Дòнко, Дòнчо от Андòн, Дòна от м. и. Дòно, а то от Андòн, Дòчо от Тòдор, Дрàга от Дрàгàна, Душка от Радушка.

Èли от Елèна, Елисаветà, Елынка, Èна, Èнка от Елèна и Енынка.

Жèко от Желязко, Жèлю от Желязко, Жèла от Жèлю, Жèчка от Жèко, Жòро от Геòрги.

Зàра, възм. от Захарына, Зòра, Зòрка от Зорныца.

Игна от Игнàт.

Йто от Хрысто, Йдсо от Йдсиф, Йдто от Панайòт и Ивàн.

Кàна от Вьлкàна и Крьстàна; Кàтя от Катерына, Кèва от Парашкèва, Кына от Николына, Катерына, Хрыстына; Кыца от Костадына, Керакыца; Кòльо от Никòла; Кòста, Кòце от Константын (Костадын), Кòто от Костадын, Кòта от Кòто, Кòчо от Константын (Костадын) и Никòла, Кòла от Николына; Кòзо от Кòзман.

Лàза, Лàзка от Лазарына, Лыда – 1888, възм. от Аглайда, Лàчо от Лазар, Лыла, Лыли, Лылка от Лыляна; Лына, Лынка от Николына и Илына, Елынка; Лынко от Илыя, Лыло от Илыя, Лыца, възм. от Велыка, Лыле, м. и. Лыла, ж. от Лылчо, умал. от Лукà, Лыбчо от Любомыр.

Мàгда от Магдалèна, Мàно, Мàню от Емануыл и Мандл Мàнка възм. от Дымàна, Мàра, Мàрче от Марыя, Мàрга от Маргы-

и Маргарита, Мага възм. от Стамата, Мера, Мери от Марія, Мика от Марія, Мико от Димитър и Михайл, Мими от Димитрия и Марія, Мйтка от Димитрия, Мйтър, Мйто, Мйтко от Димитър, Мйтра от Димитрия, Мильо от Михайл, Нано от Атанас, рядко от Ненчо, Нанко, Нанчо от Найден и Атанас, Наска от Атанаска, Нёда, Нёдка от Недёлка, Нёдко от Недёлко, Нёли от Недялка, Нйна от Николина, Ница от Аница, Ничка от Ница, Нунка възм. от Спасуна.

Пано, Паньо, Панко, Панчо от Спас, Панка от Спаска, Паца от Парашкева, Пене от Пётко, Пено от Пётър, Петьо от Пётър и Пётко, Петя от Пётка и Парашкева.

Рашко от Рангел, Рашка от Рашо, Роса от Росица.

Санда от Александра, Сандо и Сашо от Александър, Сийка от Анастасия, Софка от София и Софийка, Сйва, Сйвка от Василка.

Тана, Танка, Тания от Стоянка, Таңо, Таңе, Таңьо, Танчо от Атанас, Тдно от Антон, Тачо от Атанас, Тйло, Тйлко от Стойл, Тйна от Христина, Екатерина, Тинка от Христина, Харитина, Екатерина. Тйно от Стоймен, Тйнко от Трифон, Тона от Тдно, а то от Антон, Тотка от Стойна, Тодшко от Тодор, Тунка от Петруна.

Фанка от Теофана, Фотка от Фотина, Фроса, Фросина от Ефросина, Ефросиния, Фани от Фанка, Фйлчо от Фйлип или Трендафил.

Цана от Цветана, Цане от Цветан и Стайко, Цанка от Цветана и Стайка, Цанко от Цветан и Стайко; Ценка от Цветанка; Цика от Василка, Цико от Васил.

Чёко от Славейко.

Шёна, Шёнка възм. от Ташёна

СЪКРАТЕНИ ИМЕНА ОТ ПАЗАРДЖИК В РАЗГОВОРНИЯ ЕЗИК

Анге, Анго от Ангел, Анто от Антон, Антоан.

Боре, Борьо, Борко от Борис и Борислав, Бучо от Борис.

Венци, Венче от Невена, Вала от Валентина, Вандо, Ванта(та), Ванто от Иван, Вйки от Виктор.

Гальо от Галитон, Гёца(та) от Георги, Гйнда от Гергина, Гъльо от Гъльб.

Деси от Десислава и Десимир, Джожо от Георги, Дйди от Димитрия, Ечка от Елена, Ети от Елисавета, Ема, Еми от Емилия.

Жико от Живко

Занко от Захари, Зарко от Захари, Здрава, Здраве от Здравка.

Инко, Ицо, Ицко, Ичо, Ичко от Христо, Иля от Илина

Кодо от Константин (Костадин), Карчо от Никдола

Лако от Лазар, Лишо, Лишко от Илия, Ленка, Ленче от Елена,

Люси от Людмила, Лида, Лидка от Лидия, Любко от Любомир,

Лета от Виолета

Маля от Малина, Мара, Маре, Миче от Мария, Мича, Мичка
от Мария и Димитрия, Мица от Мария, Мачо от Михал, Мато от
Марко

Наца от Атанаска, Ники от Николай, Ньона, Ньонка от Мария

Пачо от Спас, Пепи от Пенка и Петър, Пещи от Петър

Роси от Росица, Ралу от Аралу, остаряло

Тренти, Трентчо от Трандафил

Ценчо, Цецо, Цецо от Цветан, Цеци от Цветанка, рядко.

Шона от Анастасия, остаряло, Шила, Шилка от Василка,

Вашила.

Фанко от Теофана, остаряло.

Естествено горните списъци на имена не обхващат всички
съкратени лични имена от Пазарджик.

ПОЛЗВАНИ ИЗТОЧНИЦИ

Регистри за новородените и кръстени деца на църквите в Пазарджик.

Инвентарните книги на отдел „Етнография“ на Исторически музей –
Пазарджик

Извлечения – списъци на майстори и поменици от кондиките на за-
наятчийските сдружения в Пазарджик, направени от Димитър Жлегов,
завеждащ отдел „Възраждане и националноосвободителни борби“ в Ис-
торически музей – Пазарджик, комуто сърдечно благодаря за възмож-
ността да ги ползувам.

Д. Ихчиев, Турските документи на Рилския манастир, София, 1910, с.
359, 391, 485, 519, 527

БЕЛЕЖКИ

¹ К о в а ч е в, Н. П. Българска ономастика, Велико Търново, 1982, с. 177-179

² Ц о н е в, Б. Опис на славянските ръкописи и старопечатни книги в Пловдивската народна библиотека, С., 1920, с. 3-4, псалтир N 4 (206).

³ С т е ф а н о в, П. Неизвестный источник болгарской антропонимии из 1720 г., *Linguistique balkanique*, XXXII, (1989), 1, с. 52-55